

Running head: NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN
INTERNALISEREND GEDRAG

De Rol van Negatieve Disciplineren in Externaliserend en Internaliserend Probleemgedrag

van Kleuters

Annick R. Luiten

Universiteit Utrecht

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Student: Annick R. Luiten, 4253914

Begeleider: Dr. M. Verhoeven, J.C.T. (Marjolein)

Tweede Beoordelaars: Dr. K. Buist en Drs. M. Deutz

Datum van inleveren: 08-06-2015

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis ‘De rol van negatieve disciplineren in externaliserend en internaliserend probleemgedrag van kleuters’. Dit onderzoek is verricht in het kader van het Masterprogramma Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Aangezien de onderwerpen negatieve disciplineren en probleemgedrag van kleuters mij aanspraken, heb ik ervoor gekozen om hier onderzoek naar te doen.

Ik wil mijn thesisbegeleidster Marjolein Verhoeven hartelijk bedanken voor de begeleiding die zij mij geboden heeft bij het schrijven van deze masterthesis. Haar heldere feedback bood mij handvatten om moeilijkheden aan te pakken. Daarnaast gaf zij mij vertrouwen dat ik op de goede weg zat en motiveerde zij mij om het beste uit mezelf en het onderzoek te halen. Ook wil ik mijn familie, partner, studiegenoten en vriendinnen bedanken voor hun steun.

Ik wens u veel leesplezier!

Annick Luiten, juni 2015

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Samenvatting

Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat negatieve disciplinerende gerelateerd is aan meer externaliserende en internaliserende problemen van kinderen. In dit onderzoek is onderzocht in welke mate negatieve disciplinerende gerelateerd is aan externaliserende en internaliserende problemen van kleuters. Daarnaast is onderzocht of probleemgedrag van kleuters gecorrigeerd kan worden door het opleidingsniveau van de moeder en de sekse van het kind. Er zijn vragenlijsten afgenomen bij 250 moeders met een gemiddelde leeftijd van 37 jaar, die een kind hadden tussen de 44 en 66 maanden oud (51.4% meisjes). Uit de resultaten bleek dat negatieve disciplinerende gerelateerd is aan meer externaliserende problemen, maar niet gerelateerd is aan internaliserende problemen van de kinderen, na correctie voor het opleidingsniveau van de moeder en de sekse van het kind. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dat er een longitudinaal onderzoek uitgevoerd zou moeten worden, waarin onderzocht kan worden of kleuters externaliserend probleemgedrag vertonen, omdat ze negatief gedisciplineerd worden of dat dit verband andersom is. De uitkomsten van dit onderzoek zouden gebruikt kunnen worden om mogelijk door negatieve disciplinerende ontstaan probleemgedrag van kleuters te verminderen en te voorkomen.

Kernwoorden: Negatieve Disciplinerende, Externaliserend Probleemgedrag

Internaliserend Probleemgedrag,

Abstract

Several studies have shown that negative discipline is related to more externalizing and internalizing problems of children. This study examined the extent to which negative disciplining is related to externalizing and internalizing problems of preschoolers. Also included in this study is whether problem behaviour of preschoolers can be corrected by

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

education level of the mother and gender of the child. Surveys were taken from 250 mothers with an average age of 37 years, with a child ranging in age between 44 and 66 month old (51.4% girls). The results showed that negative discipline is related to more externalizing problem behaviour, but that it's not related to internalizing problem behaviour from the children, after controlling for educational level of the mother and gender of the child. A recommendation for future research is that a longitudinal study should be performed, which can be examined whether preschoolers exhibit externalizing problem behaviour because they are negatively disciplined or that this relationship is reversed. The results of this study could be used to diminish and prevent problem behaviour of preschoolers induced by negative discipline.

Keywords: Negative disciplining, externalizing problem behaviour, internalizing problem behaviour.

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

De Rol van Negatieve Disciplinerings in Externaliserend en Internaliserend Probleemgedrag van Kleuters

De wijze waarop ouders hun kinderen opvoeden, speelt een belangrijke rol in hoe kinderen zich emotioneel en gedragsmatig ontwikkelen (Mackenbach et al., 2014). Zo blijkt bijvoorbeeld negatieve disciplinerings een grote rol te spelen in het ontstaan van probleemgedrag van kinderen (Bayer et al., 2011; Brenner & Fox, 1998). Negatieve disciplinerings omvat het schreeuwen tegen een kind en het slaan (Wang & Liu, 2014) en stevig vastpakken van een kind (Joosen, Mesman, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2012). Uit verschillende internationale onderzoeken (afkomstig uit Europa, de Verenigde Staten en Azië) komt naar voren dat ouders hun kinderen op één van deze negatieve manieren disciplineren, met als doel om ongewenst gedrag van kinderen te beheersen en positief gedrag te stimuleren (Gershoff et al., 2010). Uit het onderzoek van Straus en Stewart (1999) bleek bijvoorbeeld dat 94% van de ouders hun drie en vierjarige kinderen in het afgelopen jaar weleens hadden geslagen, om hen op deze wijze te disciplineren. Terwijl uit een ander onderzoek van MacKenzie en collega's (2012) bleek dat 55% van de moeders hun driejarige kinderen zelfs minstens één keer per week om deze reden hadden geslagen. Daarnaast is er een toename zichtbaar in de mate waarop kinderen in de babyleeftijd tot aan de kleuterleeftijd op een negatieve wijze gedisciplineerd worden door hun ouders (MacKenzie et al., 2012; Socolar, Savage, & Evans, 2007). Tijdens de kleuterjaren kan gesproken worden van een piek, terwijl de mate van negatieve disciplinerings na de kleuterleeftijd afneemt (Straus & Stewart, 1999). Doordat negatieve disciplinerings wereldwijd door ouders wordt ingezet, toeneemt bij jonge kinderen en een piek heeft in de kleuterleeftijd, is het van belang om verder onderzoek te doen naar de mogelijke gevolgen van deze vorm

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

van disciplinering. In dit onderzoek zal specifiek worden onderzocht welke rol negatieve disciplinering van moeders speelt in het probleemgedrag van kleuters.

Onder externaliserend probleemgedrag vallen agressie, driftbuien, opstandigheid en hyperactiviteit (Keller & Fox, 2009). Verschillende onderzoeken hebben gekeken naar de relatie tussen negatieve disciplinering en externaliserend probleemgedrag van kinderen. Negatieve disciplinering in de kindertijd is geassocieerd met een verhoogde kans op antisociaal gedrag in de adolescentie (Grogan-Kaylor, 2004). Tevens is er sprake van een intergenerationele cyclus van geweld, wat inhoudt dat als ouders in hun kindertijd frequent zijn geslagen, zij dit vaker bij hun eigen kinderen zullen doen, omdat zij geleerd hebben dat dit een acceptabele manier is om met conflicten om te gaan (Simons & Wurtele, 2010). Uit een longitudinaal onderzoek van MacKenzie en collega's (2012) is gebleken dat wanneer moeders hun driejarige kinderen regelmatig fysiek straffen (sloegen en stevig vastpakten), deze kinderen op vijfjarige leeftijd een verhoogde mate van agressie lieten zien.

Internaliserend probleemgedrag omvat teruggetrokken, depressief en angstig gedrag en somatische klachten (Achenbach & Rescorla, 2001; Masi et al., 2014). Er zijn ook twee onderzoeken die de relatie tussen negatieve disciplinering en internaliserend probleemgedrag van kinderen hebben onderzocht. Hieruit bleek dat negatieve disciplinering in de kindertijd is geassocieerd met depressie, angst en een lager zelfvertrouwen in de volwassenheid (Taillieu & Brownridge, 2013; Turner & Muller, 2004).

De meeste onderzoeken hebben de relatie tussen negatieve disciplinering en zowel externaliserend als internaliserend probleemgedrag van kinderen onderzocht. Negatieve disciplinering in de kindertijd is geassocieerd met een verhoogde kans op een angststoornis, alcoholverslaving en externaliserend probleemgedrag in de adolescentie en de volwassenheid (MacMillan et al., 1999). Uit het onderzoek van Aucoin en collega's (2006) bleek dat met

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

name twaalfjarige kinderen die frequent geslagen werden en die impulsief waren, een verhoogde mate van externaliserende en internaliserende gedragingen lieten zien. In het onderzoek van Gershoff en collega's (2010) waarin ouders uit verschillende landen geïnccludeerd waren, werd eveneens gevonden dat zowel het slaan van en schreeuwen tegen acht tot twaalfjarige kinderen gerelateerd was aan meer agressie van kinderen, terwijl alleen slaan gerelateerd was aan meer angst van kinderen. Ook uit het cross-sectionele onderzoek van DuRivage en collega's (2015) kwam naar voren, dat als moeders regelmatig hun zes tot elfjarige kinderen sloegen en stevig vastpakten, de kinderen een verhoogde mate van externaliserende en internaliserende gedragingen lieten zien. Uit het onderzoek van Mackenbach en collega's (2014) bleek tevens dat als ouders vaker tegen hun kinderen schreeuwden en hen stevig vastpakten, zij zowel meer internaliserende als externaliserende problemen van hun kinderen rapporteerden. De zesjarige kinderen zelf rapporteerden echter alleen een verhoogde mate van externaliserende problemen als gevolg van negatieve disciplineren (Mackenbach et al., 2014). Bovendien bleek het slaan van en schreeuwen tegen vier en vijfjarige kinderen een belangrijke voorspeller te zijn voor het ontstaan van externaliserend probleemgedrag. Dit was mede het geval voor internaliserende problemen, maar dit verband was sterker voor externaliserende problemen van kinderen (Bayer et al., 2011). Uit het onderzoek van Mulvaney en Mebert (2007) is gebleken dat het slaan van kinderen geassocieerd was met externaliserende problemen op zowel drie als vierenhalfjarige leeftijd, maar dat er alleen sprake was van internaliserende problemen op driejarige leeftijd.

Een mogelijke verklaring voor de relatie tussen negatieve disciplineren en externaliserend probleemgedrag van kinderen is, dat zij volgens de sociale leertheorie, observationeel leren (Bandura, 1986). Dit houdt in dat als ouders hun kinderen op een negatieve wijze disciplineren en hierbij agressieve gedragingen laten zien, kinderen deze

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

gedragingen kunnen observeren en imiteren (Bandura, 1986). Kinderen kunnen hiervan leren dat dit een adequate wijze is om ongewenst gedrag te beheersen, waardoor zij ook dit gedrag kunnen gaan vertonen en hiermee externaliserend probleemgedrag kunnen laten zien. Een gevolg van fysiek straffen kan zijn, dat jonge kinderen slaan als strategie kunnen gaan gebruiken om conflicten met leeftijdsgenoten en broers en zussen op te lossen (Simons & Wurtele, 2010).

Een mogelijke verklaring voor de relatie tussen negatieve disciplineren en internaliserend probleemgedrag van kinderen kan gevonden worden in de theorie van Buck (1984) en Tomkins (1991). Volgens deze theorie kunnen kinderen leren om hun emoties te onderdrukken, als zij door het tonen van deze emoties, op een negatieve wijze gedisciplineerd worden door hun ouders. Dit kan een gebrekkige emotieregulatie tot gevolg hebben, omdat kinderen hierdoor leren om hun emoties in te houden in plaats van ze te reguleren. Een gebrekkige emotieregulatie kenmerkt zich onder andere door een slecht probleemoplossend vermogen, het vermijden en herbeleven van stressvolle situaties en het onderdrukken van gevoelens (Aldao, Nolen-Hoeksema, & Schweizer, 2010). Kinderen kunnen hierdoor heftige en pijnlijke emoties gaan ervaren, die kunnen leiden tot internaliserend probleemgedrag (Carthy, Horesch, Apter, Edge, & Gross, 2010).

Het huidige onderzoek richt zich op de mate waarin negatieve disciplineren gerelateerd is aan internaliserende en externaliserende problemen van kinderen van 44 tot 66 maanden oud. Er is bovenbeschreven dat meerdere onderzoeken zowel de relatie tussen negatieve disciplineren en externaliserende als internaliserende problemen van kinderen hebben onderzocht. De meeste onderzoeken hebben een positief verband voor beide probleemgedragingen gevonden. Daarom zal in dit onderzoek worden onderzocht in welke mate negatieve disciplineren gerelateerd is aan externaliserende en internaliserende

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

problemen van kleuters. Daarentegen zijn er tevens onderzoeken die hebben aangetoond dat het verband met externaliserend probleemgedrag sterker was of dat er geen verband was met internaliserend probleemgedrag. De verwachting is daarom dat negatieve disciplinering sterker gerelateerd is aan externaliserende, dan aan internaliserende problemen van kleuters. In dit onderzoek zal gekeken worden naar moeders, omdat moeders over het algemeen meer tijd besteden aan de zorg voor hun kinderen, dan vaders. Ook als moeders werken is dit vaak nog steeds het geval, omdat moeders graag zelf de controle willen houden over de zorg voor hun kinderen en zij zich schuldig zouden voelen als zij dit niet zouden doen (Hays, 1996). Negatieve disciplinering wordt vaker door moeders met een laag opleidingsniveau (DuRivage et al., 2015) ingezet bij jongens (Day, Peterson, & McCracken, 1998; Lansford et al., 2010). Daarom zal in dit onderzoek in de analyses gecorrigeerd worden voor het opleidingsniveau van de moeder en de sekse van het kind.

Methode

Participanten

Aan dit onderzoek hebben 250 moeders van kinderen tussen de 44 en 66 maanden oud deelgenomen. De onderzochte kinderen hebben een gemiddelde leeftijd van 4 jaar en 8 maanden ($SD = 5.76$). De steekproef bestaat uit 128 meisjes (51.4%). Van de kinderen is 99.6% autochtoon. De onderzochte moeders hebben een gemiddelde leeftijd van 37 jaar ($SD = 4.04$) en 99.2% is autochtoon. Van de moeders is 65% hoogopgeleid en heeft een HBO, Universiteit-bachelor, master of doctor afgerond. In vergelijking met vrouwen van de Nederlandse bevolking, waarvan 28% hoogopgeleid was, ligt het aantal hoogopgeleide moeders in deze steekproef boven het landelijk gemiddelde (Centraal Bureau voor de

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Statistiek, 2013). Van de moeders heeft 99.6% de burgerlijke staat: samenwonend/getrouwd.

Meer dan de helft van de moeders heeft twee kinderen in het gezin (58.5%).

Procedure

De dataverzameling van het survey-onderzoek ‘Opvoeden: hoe doen ouders in Nederland dat?’ heeft plaatsgevonden door vragenlijsten af te nemen bij ouders die een kind hadden tussen de 44 en 66 maanden oud. De ouders zijn middels een informatiebrief via peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en kleuterscholen benaderd, met de vraag of zij deel wilden nemen aan het onderzoek. De vragenlijst bestaat uit vragen over de manier waarop de ouders het kind opvoeden en het gedrag en de ontwikkeling van het kind. Het betreft een schriftelijke vragenlijst die anoniem, vrijwillig en individueel is ingevuld. De ingevulde vragenlijsten zijn binnen twee weken retour gezonden naar de onderzoekers.

Meetinstrumenten

Negatieve disciplineren. Om te meten in welke mate ouders negatieve disciplineren inzetten zijn vijf vragen gesteld uit de Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ; Verhoeven, Van Baar, Deković, & Bodden, 2010). Met de vragen werd gemeten of de ouders op een boze manier reageerden, hun stem verheven, het kind een tik gaven en stevig vastpakten als het kind ongehoorzaam was, zeurde of jengelde. Een voorbeeld van een vraag over negatieve disciplineren is: *‘Als mijn kind ongehoorzaam is, word ik boos en verhef ik mijn stem’*. De vragen konden worden beantwoord op een 6-puntsschaal, variërend van 1 = *‘nooit’* tot 6 = *‘altijd’*. De schaalscore wordt bepaald door middel van gemiddelden, waarbij een hoge score aangeeft dat ouders vaak negatieve disciplineren inzetten. De betrouwbaarheid is $\alpha = .68$. Volgens Field (2013) is deze betrouwbaarheid voldoende.

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Internaliserend en externaliserend probleemgedrag. Om internaliserend en externaliserend probleemgedrag van kinderen te meten, zijn 60 vragen van de breedbandschalen 'internaliseren' en 'externaliseren' uit de Child Behavior CheckList 1,5-5 jaar gesteld (CBCL; Achenbach, 1991b; Verhulst & Van der Ende, 1992). Hiermee werd gemeten in hoeverre het kind in de afgelopen twee maanden internaliserend en externaliserend probleemgedrag vertoond heeft. Een voorbeeld van een uitspraak over internaliserend probleemgedrag is: *'ongelukkig, verdrietig of depressief'*. Een voorbeeld van een uitspraak over externaliserend probleemgedrag is: *'Ongehoorzaam'*. De uitspraken konden worden beantwoord op een 3-puntsschaal, variërend van 0 = *'past helemaal niet bij mijn kind'* tot 2 = *'past duidelijk bij mijn kind, mijn kind laat dit gedrag vaak zien'*. De schaalscores worden bepaald door middel van gemiddelden. Voor beide schalen geldt dat een hoge score aangeeft dat kinderen veel internaliserend en externaliserend probleemgedrag vertonen. De betrouwbaarheid van de schaal 'internaliserend probleemgedrag' is $\alpha = .81$. en de betrouwbaarheid van de schaal 'externaliserend probleemgedrag' is $\alpha = .83$. Volgens Field (2013) zijn dit hoge betrouwbaarheden.

Analyseplan

Om te onderzoeken in welke mate negatieve disciplinering is gerelateerd aan externaliserende en internaliserende problemen van kleuters zal gebruik worden gemaakt van een correlatie analyse. Hierop volgend zal door middel van de Fisher Z-test worden berekend of negatieve disciplinering sterker gerelateerd is aan externaliserende of internaliserende problemen van kleuters. De relatie tussen negatieve disciplinering en externaliserende gedragingen enerzijds en internaliserende gedragingen anderzijds, zal verder worden onderzocht middels een hiërarchische regressieanalyse waarbij gecorrigeerd wordt voor het opleidingsniveau van de moeder en de sekse van het kind.

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Resultaten

In Tabel 1 is te lezen dat de moeders in deze steekproef zowel weinig externaliserende ($M = .38$, $SD = .24$), als internaliserende problemen van hun kleuters rapporteerden ($M = .18$, $SD = .14$). Dit is laag aangezien de moeders antwoord konden geven op een driepunt Likertschaal die van 0 tot 2 liep. Ook de mate waarin de moeders negatieve disciplinering hebben gerapporteerd in deze steekproef kan geïnterpreteerd worden als relatief laag ($M = 2.35$, $SD = .52$), aangezien de moeders antwoord konden geven op een zespunt Likertschaal die van 1 tot 6 liep.

Uit de Pearson correlatie analyse (Tabel 1) is gebleken dat er een significant positief verband bestaat tussen externaliserende en internaliserende problemen van kleuters, $r = .49$, $p < .01$. Dit betekent dat als er meer externaliserende problemen van een kleuter werden gerapporteerd, er ook meer internaliserende problemen werden vermeld. Negatieve disciplinering is positief gerelateerd aan externaliserende problemen van kleuters, $r = .29$, $p < .01$., maar niet aan internaliserende problemen van kleuters, $r = .09$, $p = .16$. Dit betekent dat naarmate de moeders aangaven meer negatieve disciplinering te gebruiken, zij ook meer externaliserende problemen van hun kleuters rapporteerden, maar niet meer internaliserende problemen. De Fisher Z-test bevestigt dat negatieve disciplinering sterker gerelateerd is aan externaliserende dan aan internaliserende problemen van de kleuters, $z = 2.3$, $p < .05$.

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Tabel 1

Correlaties tussen Externaliserende Problemen en Internaliserende Problemen en Negatieve Disciplineren (n = 250)

	1	2	3	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
1. Externaliserende problemen				.38	.24	0	1.08
2. Internaliserende problemen	.49*			.18	.14	0	.94
3. Negatieve disciplineren	.29*	.09		2.35	.52	1.40	4.40

* $p < .01$.

Er is een hiërarchische regressie analyse uitgevoerd (Tabel 2) om te onderzoeken of het externaliserend probleemgedrag van kleuters voorspeld kan worden door negatieve disciplineren, na controle voor het opleidingsniveau van de moeder en de sekse van het kind. Dit model blijkt goed op de data te passen, $F(3, 248) = 9.38, p < .01$. Het hele model verklaart 10.3% van de variantie in externaliserend probleemgedrag van kleuters. De controlevariabelen blijken tezamen geen bijdrage te leveren in de voorspelling van externaliserend probleemgedrag, $\Delta R^2 = .01, p = .19$. Het opleidingsniveau van moeder, $\beta = -.02, p = .71$., blijkt niet gerelateerd aan externaliserende problemen van kleuters. De sekse van het kind, $\beta = -.14, p < .05$., daarentegen wel; jongens blijken wat meer externaliserend probleemgedrag te laten zien dan meisjes. Negatieve disciplineren blijkt wel een significante proportie van de variantie in externaliserend probleemgedrag te voorspellen, $\Delta R^2 = .09, p < .01$., $\beta = .30, p < .01$. Naarmate moeders meer negatieve disciplineren laten zien, vertonen hun kleuters meer externaliserend probleemgedrag.

Het gevonden effect van de sekse van het kind op externaliserend probleemgedrag is verder onderzocht door middel van een onafhankelijke t-test. Er is geen significant verschil tussen

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

jongens ($M = .40$, $SD = .27$) en meisjes ($M = .35$, $SD = .22$) gevonden, $t(230.19) = 1.78$, $p = .08$.

Tabel 2

Hierarchische regressie analyse: Externaliserende problemen Voorspeld door Opleidingsniveau Moeder, Sekse Kind en Negatieve Disciplinering

Voorspeller	Externaliserende problemen	
	ΔR^2	B
Stap 1	.01	
Opleidingsniveau moeder ¹		-.02
Sekse kind ²		-.14
Stap 2	.09*	
Negatieve disciplinering		.30
Total R^2	.10	
n	250	

Noot. ¹Opleidingsniveau is gecodeerd van 1 tot 6 (1 = geen enkele opleiding voltooid en 6 = universiteitsgraad of hoger); ²Sekse kind is dummy-gecodeerd (0 = jongen en 1 = meisje).
* $p < .01$.

Discussie

In dit onderzoek is onderzocht in welke mate negatieve disciplinering toegepast door moeders gerelateerd is aan externaliserende en internaliserende problemen van kinderen van 44 tot 66 maanden oud.

De bevinding van dit onderzoek is dat er een positief verband bestaat tussen negatieve disciplinering en externaliserende problemen van kleuters. Dit betekent dat naarmate de moeders aangaven meer negatieve disciplinering te gebruiken, zij ook meer externaliserende

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

problemen van hun kleuters rapporteerden. Dit resultaat is in overeenstemming met eerdere onderzoeken waarbij negatieve disciplineren tevens gerelateerd was aan meer externaliserende problemen van kinderen (Aucoin et al., 2006; Bayer et al., 2011; DuRivage et al., 2015; Gershoff et al., 2010; Mackenbach et al., 2014; Mackenzie et al., 2012; Mulvaney & Mebert, 2007). Deze uitkomst kan mogelijk worden verklaard door de sociale leertheorie. Deze theorie houdt in dat als ouders hun kinderen op een negatieve wijze disciplineren en hierbij agressieve gedragingen laten zien, kinderen deze gedragingen kunnen observeren en imiteren (Bandura, 1986). Kinderen kunnen hiervan leren dat dit een adequate wijze is om ongewenst gedrag te beheersen, waardoor zij ook dit gedrag kunnen gaan vertonen en hiermee externaliserend probleemgedrag kunnen laten zien. Daarentegen is dit onderzoek cross-sectioneel van aard, waardoor niet vast te stellen is of de kleuters externaliserend probleemgedrag vertonen, omdat ze negatief gedisciplineerd worden of dat ze negatief gedisciplineerd worden, omdat ze externaliserend probleemgedrag vertonen. Kinderen die externaliserend probleemgedrag laten zien hebben namelijk een grotere kans om op een negatieve wijze gedisciplineerd te worden, dan kinderen die dit probleemgedrag niet vertonen (Grogan-Kaylor & Otis, 2007). Redenen hiervoor kunnen zijn dat externaliserend probleemgedrag vaak als hinderlijk, onwenselijk en nadelig wordt ervaren (Prinz, 2004) en dat ouders als respons op dit probleemgedrag negatieve disciplineren kunnen inzetten (Grogan-Kaylor & Otis, 2007), om ongewenst gedrag van kinderen te beheersen en positief gedrag te stimuleren (Gershoff et al., 2010). Er kan dus gesuggereerd worden dat de keuze van moeders om wel of geen negatieve disciplineren in te zetten, geassocieerd is met het gedrag van het kind (Grogan-Kaylor & Otis, 2007). Deze verklaring wordt onderbouwd door zowel het onderzoek van Nicholson en collega's (2005) als Fernández-Parra en collega's (2013), want uit beide onderzoeken bleek dat kinderen van twee tot vijf jaar en vier en vijf

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

jaar die externaliserend probleemgedrag vertoonden, vaker door hun ouders op een negatieve wijze werden gedisciplineerd, in vergelijking met kinderen zonder gedragsproblemen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom om gebruik te maken van een longitudinaal onderzoek, zodat kan worden onderzocht of kleuters externaliserend probleemgedrag vertonen, omdat ze negatief gedisciplineerd worden of dat dit verband andersom is.

Daar staat tegenover dat in dit onderzoek is gebleken dat negatieve disciplineren niet gerelateerd is aan internaliserende problemen van kleuters. Dit betekent dat naarmate de moeders aangaven meer negatieve disciplineren te gebruiken, zij niet meer internaliserende problemen van hun kleuters rapporteerden. De verwachting dat negatieve disciplineren sterker gerelateerd zou zijn aan externaliserende problemen komt hiermee uit, maar er was niet verwacht dat er geen enkel verband zou zijn met internaliserende problemen van kleuters. Dit resultaat is in overeenstemming met eerdere onderzoeken waarbij negatieve disciplineren niet meer gerelateerd was aan internaliserende problemen toen de kinderen vierenhalf jaar waren (Mulvaney & Mebert, 2007) en dat er geen relatie was tussen negatieve disciplineren en gerapporteerd internaliserend probleemgedrag door kinderen (Mackenbach et al., 2014). Dit is in tegenstelling tot onderzoeken die wel een positieve relatie vonden tussen negatieve disciplineren en internaliserende problemen van kinderen (Aucoin et al., 2006; Bayer et al., 2011; DuRivage et al., 2015; Gershoff et al., 2010). Een mogelijke verklaring hiervan kan zijn, dat zoals hierboven is beschreven, externaliserend probleemgedrag meer negatieve disciplineren kan oproepen bij ouders, dan dat het geval is bij internaliserend probleemgedrag. Dit komt omdat externaliserend probleemgedrag vaak als hinderlijk, onwenselijk en nadelig door ouders wordt ervaren (Prinzie, 2004), terwijl internaliserend probleemgedrag meer teruggetrokken gedrag omvat (Achenbach & Rescorla, 2001; Masi et al., 2014). Een andere mogelijke verklaring kan zijn, dat de moeders in dit onderzoek weinig

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

internaliserende problemen van hun kleuters rapporteerden en hierdoor minder makkelijk een verband met negatieve disciplineren kon worden gevonden. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek luidt dan ook dat er gebruik kan worden gemaakt van een klinische steekproef, waarin kleuters meer internaliserende problemen vertonen. Hierdoor kan onderzocht worden of negatieve disciplineren in deze steekproef wel positief gerelateerd is aan internaliserende problemen van kleuters.

Dit onderzoek heeft verschillende sterke kanten. Een sterke kant is dat er 250 moeders aan dit onderzoek hebben deelgenomen. Grimm (1993) stelt dat een steekproef van minimaal 100 participanten aanbevolen is voor het verkrijgen van nauwkeurige resultaten. Aan deze norm wordt dus ruim voldaan. Daarnaast zijn in dit onderzoek gelijktijdig internaliserende en externaliserende problemen van kleuters onderzocht.

Echter heeft dit onderzoek tevens een aantal beperkingen. Een beperking is dat de steekproef grotendeels uit Nederlandse hoogopgeleide moeders bestaat, waardoor de generaliseerbaarheid van de onderzoeksbevindingen naar de maatschappij beperkt is. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom om gebruik te maken van een meer representatieve steekproef, zodat de onderzoeksbevindingen naar de maatschappij kunnen worden gegeneraliseerd. In deze steekproef rapporteerden de moeders eveneens weinig internaliserende en externaliserende problemen van hun kleuters, waardoor de onderzoeksbevindingen mede niet naar de klinische praktijk kunnen worden gegeneraliseerd. In vervolgonderzoek kan er voor gekozen worden om een meer representatieve steekproef van de klinische populatie te nemen, zodat de onderzoeksbevindingen naar de klinische praktijk kunnen worden gegeneraliseerd. Daarnaast is alleen gebruik gemaakt van zelfrapportage van moeders. Terwijl vaders tegenwoordig ook meer tijd besteden aan de zorg voor hun kinderen, doordat moeders in de afgelopen decennia meer zijn gaan werken (Ranson, 2012). Uit het

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

onderzoek van Mackenbach en collega's (2014) bleek daarnaast dat het unieke kennis kan verschaffen als jonge kinderen zelf informatie kunnen geven over hun probleemgedrag. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek luidt dan ook om zowel moeders, vaders en kinderen als informanten te gebruiken. Dat er gebruikt is gemaakt van een survey-onderzoek heeft als beperkingen dat de onderzoeker niet kon doorvragen op de gegeven antwoorden op de vragenlijst, dat er niet bekend was onder welke omstandigheden de participanten de vragenlijst hadden ingevuld en dat het kon voorkomen dat iemand anders dan de participant de vragenlijst heeft ingevuld (Neuman, 2013). In vervolgonderzoek kan hierdoor gekozen worden voor een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek.

De uitkomsten van het huidige onderzoek kunnen van waarde zijn voor de maatschappij. Negatieve disciplineren is gerelateerd aan meer externaliserende problemen van kleuters. Als een kleuter externaliserend probleemgedrag vertoont kunnen de disciplineringsstechnieken van de ouders besproken worden. Het doel hiervan is om mogelijk door negatieve disciplineren ontstaan probleemgedrag van kleuters te verminderen, door ouders bewust te maken van de gevolgen van negatieve disciplineren en hen eventueel andere disciplineringsstechnieken aan te reiken die niet schadelijk zijn voor hun kleuter. Daarnaast kunnen preventiemaatregelen worden getroffen door ouders vroegtijdig in te lichten over de gevolgen van negatieve disciplineren voor kleuters. Mulvaney en Mebert (2007) ondersteunen eveneens dat zowel ouders als professionals zich bewust moeten zijn van de gevolgen die slaan, als vorm van negatieve disciplineren, kan hebben op het ontstaan en in stand houden van probleemgedrag van jonge kinderen.

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991b). *Manual for the youth self-report and 1991 profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M., & Rescorla, L. (2001). *Aseba school-age forms & profiles*. Burlington, VT: Aseba.
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical psychology review, 30*, 217-237. doi:10.1016/j.cpr.2009.11.004
- Aucoin, K. J., Frick, P. J., & Bodin, S. D. (2006). Corporal punishment and child adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27*, 527-541. doi:10.1016/j.appdev.2006.08.001
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, Inc.
- Bayer, J. K., Ukoumunne, O. C., Lucas, N., Wake, M., Scalzo, K., & Nicholson, J. M. (2011). Risk factors for childhood mental health symptoms: National longitudinal study of Australian children. *Pediatrics, 128*, e865-e879. doi:10.1542/peds.2011-0491
- Brenner, V., & Fox, R. A. (1998). Parental discipline and behavior problems in young children. *The Journal of Genetic Psychology, 159*, 251-256. doi:10.1080/00221329809596149
- Buck, R. (1984). *The communication of emotion*. New York: Guilford.
- Carthy, T., Horesch, N., Apter, A., Edge, M. D., & Gross, J. J. (2010). Emotional reactivity and cognitive regulation in anxious children. *Behaviour Research and Therapy, 48*, 384-393. doi:10.1016/j.brat.2009.12.013

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

- Centraal Bureau voor de Statistiek (2013, december). *Beroepsbevolking: Behaalde onderwijs naar herkomst geslacht en leeftijd, 2012*. Verkregen op 24 januari 2015 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71822NED&D1=0&D2=a&D3=a&D4=0-1,4&D5=a&D6=0&D7=2,1&HD=130926-1540&HDR=T,G3,G5,G6,G1&STB=G2>,
- Day, R. D., Peterson, G. W., & McCracken, C. (1998). Predicting spanking of younger and older children by mothers and fathers. *Journal of Marriage and the Family*, *60*, 79-94. doi:10.2307/353443
- DuRivage, N., Keyes, K., Leray, E., Pez, O., Koç, C. Goelitz, D., . . . Kovess-Masfety, V. (2015). Parental use of corporal punishment in Europe: Intersection between public health and policy. *PLoS One*, *10*, 1-11. doi:10.1371/journal.pone.0118059
- Fernández-Parra, A., López-Rubio, S., Mata, S., Calero, M. D., Vives, M. C., Carles, R., & Navarro, E. (2013). Cognitive abilities, adjustment and parenting practices in preschoolers with disruptive conduct problems. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, *11*, 577-602. doi:10.14204/ejrep.31.13056
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: SAGE.
- Gershoff, E. T., Grogan-Kaylor, A., Landsford, J. E., Chang, L., Zelli, A., Deater-Deckard, K., & Dodge, K. A. (2010). Parent discipline practices in an international sample: Associations with child behaviors and moderation by perceived normativeness. *Child Development*, *81*, 487-502. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01409.x
- Grimm, L. G. (1993). *Statistical applications for the behavioral sciences*. New York: Wiley.
- Grogan-Kaylor, A. (2004). The effect of corporal punishment on antisocial behavior in children. *Social work research*, *28*, 153-162. doi:10.1093/swr/28.3.153

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

- Grogan-Kaylor, A., & Otis, M. D. (2007). The predictors of parental use of corporal punishment. *Family Relations*, *56*, 80-91. doi:10.1111/j.1741-3729.2007.00441.x
- Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- Joosen, K. J., Mesman, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2012). Maternal sensitivity to infants in various settings predicts harsh discipline in toddlerhood. *Attachment and Human Development*, *14*, 101-117. doi:10.1080/14616734.2012.661217
- Keller, K. M., & Fox, R. A. (2009). Toddlers with developmental delays and challenging behaviors. *Early Child Development and Care*, *179*, 87-92. doi:10.1080/03004430600987126
- Lansford, J. E., Alampay, L. P., Al-Hassan, S., Bacchini, D., Bombi, A. S., Bornstein, M. H., . . . Zelli, A. (2010). Corporal punishment of children in nine countries as a function of child gender and parent gender. *International Journal of Pediatrics*, *2010*, 1-12. doi:10.1155/2010/672780
- Mackenbach, J. D., Ringoot, A. P., Van Der Ende, J., Verhulst, F. C., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., . . . Tiemeier, H. W. (2014). Exploring the relation of harsh parental discipline with child emotional and behavioral problems by using multiple informants. The generation r study. *PLoS One*, *9*, 1-9. doi:10.1371/journal.pone.0104793
- MacKenzie, M. J., Nicklas, E., Waldfogel, J., & Brooks-Gunn, J. (2012). Corporal punishment and child behavioural and cognitive outcomes through 5 years of age: Evidence from a contemporary urban birth cohort study. *Infant and child development*, *21*, 3-33. doi:10.1002/icd.758

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND
GEDRAG

MacMillan, H. L., Boyle, M. H., Wong, M. Y. Y., Duku, E. K., Fleming, J. E., & Walsh, C.

A. (1999). Slapping and spanking in childhood and its association with lifetime prevalence of psychiatric disorders in a general population sample. *Canadian Medical Association Journal*, *161*, 805-809.

Masi, G., Milone, A., Paciello, M., Lenzi, F., Muratori, P., Manfredi, A., . . . Muratori, F.

(2014). Efficacy of a multimodal treatment for disruptive behavior disorders in children and adolescents: Focus on internalizing problems. *Psychiatry Research*, *219*, 617-624. doi:10.1016/j.psychres.2014.05.048

Mulvaney, M. K., & Mebert, C. J. (2007). Parental corporal punishment predicts behavior problems in early childhood. *Journal of Family Psychology*, *21*, 389-397.

doi:10.1037/0893-3200.21.3.389

Neuman, W. L. (2013). *Understanding research*. Harlow: Pearson Education Limited.

Nicholson, B. C., Fox, R. A., & Johnson, S. D. (2005). Parenting young children with challenging behaviour. *Infant and Child Development*, *14*, 425-428.

doi:10.1002/icd.403

Prinzle, P. (2004). Externaliserend probleemgedrag en opvoeding bij kinderen van vier tot negen jaar. *Kind en adolescent*, *25*, 55-67. doi:10.1007/BF03060907

Ranson, G. (2012). Men, paid employment and family responsibilities: Conceptualizing the 'working father'. *Gender, Work & Organization*, *19*, 741-761.

doi:10.1111/j.14680432.2011.00549.x

Simons, D. A., & Wurtele, S. K. (2010). Relationships between parents' use of corporal punishment and their children's endorsement of spanking and hitting other

children. *Child Abuse & Neglect*, *34*, 639-646. doi:10.1016/j.chiabu.2010.01.012

NEGATIEVE DISCIPLINERING IN EXTERNALISEREND EN INTERNALISEREND GEDRAG

Socolar, R. R., Savage, E., & Evans, H. (2007). A longitudinal study of parental discipline of young children. *Southern Medical Journal*, *100*, 472-477.

doi:10.1097/SMJ.0b013e318038fb1c

Straus, M. A., & Stewart, J. H. (1999). Corporal punishment by American parents: National data on prevalence, chronicity, severity, and duration, in relation to child and family characteristics. *Clinical child and family psychology review*, *2*, 55-70.

doi:10.1023/A:1021891529770

Taillieu, T. L., & Brownridge, D. A. (2013). Aggressive parental discipline experienced in childhood and internalizing problems in early adulthood. *Journal of Family Violence*, *28*, 445-458. doi:10.1007/s10896-013-9513-1

Tomkins, S. S. (1991). *Affect, imagery, consciousness: Vol. 3. The negative affects: Anger and fear*. New York: Springer.

Turner, H. A., & Muller, P. A. (2004). Long-term effects of child corporal punishment on depressive symptoms in young adults potential moderators and mediators. *Journal of Family Issues*, *25*, 761-782. doi:10.1177/0192513X03258313

Verhoeven, M., Van Baar, A., Deković, M., & Bodden, D. (2010). *The development of a Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ)*. Unpublished manuscript.

Verhulst, F. C., & Van der Ende, J. (1992). Agreement between parents' and adolescents' self-reports of problem behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *33*, 1011-1023. doi:10.1111/j.1469-7610.1992.tb00922.x

Wang, M., & Liu, L. (2014). Parental harsh discipline in mainland China: prevalence, frequency and coexistence. *Child Abuse & Neglect*, *38*, 1128-1137.

doi:10.1016/j.chiabu.2014.02.016